

ДЕРЖАВОТВОРЧА КОНЦЕПЦІЯ ІВАНА МАЗЕПИ

Соловей Т. В.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
2 курсу, спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Міжнародного економіко-гуманітарного
університету імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Постать Івана Мазепи викликає великий інтерес у сучасних українців, які проживають на своїй історичній батьківщині, а також далеко за її межами. На сьогодні суперечливі оцінки ролі І. Мазепи в українській історії вимагають встановлення історичної істини. Іван Мазепа є найбільш відомим гетьманом Війська Запорозького, діяльність якого виглядає геройською і для сучасних українських патріотів. Він завжди вважав союз з Московією тимчасовим явищем та тимчасовим союзником, і якщо московський цар робив чергові спроби закріпитися на українській землі, то Іван Мазепа старався негайно вивести підконтрольну територію з-під влади Кремля, адже для нього Україна завжди була вище власної вигоди і особистого щастя. І з самого початку обрання його гетьманом Лівобережної України, І. Мазепа в основу своєї діяльності поклав концепцію незалежності України [1].

Таким чином, гетьманування І. Мазепи було останнім, за якого ще Українська держава майже цілком мала свій автономний державний устрій, накреслений попередніми договорами. Після Мазепи розпорядженнями Петра I відносини між Московією й Україною були змінені так кардинально, що від попередньої автономії України лишилися незначні рештки.

Аналізуючи державотворчі підходи Івана Мазепи слід відмітити, що припинення громадянської війни («Великої руйни» 1657–1687) сприяло відродженню економіки і впливовості України у світі. Економічне відродження почалося з розвитку орних українських земель, адже зникло випалювання посівів, місцеве населення вже не викрадалося в рабство та стали відсутніми міжусобиці. У своїй внутрішній діяльності Іван Мазепа встановив «громадянський мир» на Гетьманщині, роздаючи старшині землі (про це свідчать гетьманські універсали В. Борковського, П. Левенцю, М. Миклашевському, І. Скоропадському), не забуваючи при цьому інтереси простих козаків, права, оподаткування та відробіток яких закріплені універсалами від 1691, 1692, 1693, 1701 рр. За гетьманування І. Мазепи набуває юридичного оформлення така

соціальна група населення, як «знатне військове товариство». Воно об'єднувало осіб, які мали значний вплив в урядових колах. Вони могли займати важливі старшинські (генеральні) посади, могли й не займати ніяких посад, але від цього їхній вплив на вирішення різноманітних справ не зменшувався.

Отже, Універсали стали найпоширенішою формою актових документів, які видавалися від імені гетьмана, генеральної старшини і полковників. За змістом гетьманські універсали віддзеркалюють різні сторони життя Лівобережної України, розкривають механізм діяльності гетьманського уряду.

У зовнішній діяльності Іван Мазепа зміцнив міжнародний імідж України, завдяки його дипломатичному підходу по налагодженню добросусідських відносин з царівною Софією, князя Голіцина та царем Петром I. Не дивлячись, що існувала заборона міжнародних дипломатичних відносин у вигляді «Коломацьких статей», гетьман І. Мазепа мав добрі зв'язки з такими монархічними дворами Європи, як Веттінов у Польщі, Гіраєв у Криму. У своїй політичній діяльності І. Мазепа прагне утвердити незалежність гетьманської влади від царської, що свідчить про прагнення до незалежності Козацької держави.

Державотворчим підходом гетьмана І. Мазепа є активна розбудова освіти в державі. Він постійно піклувався про навчальні заклади, зокрема, власним коштом збудував корпуси Києво-Могилянської академії та Чернігівського колегіуму, а потім збагатив їх бібліотеки рідкісними рукописами. Гетьман сприяв виданню творів української літератури.

Лояльність І. Мазепа до Москви і розбудова Козацької держави, прагнення наблизити її політичну структуру до європейських аристократій, намагання задовольнити інтереси простого народу і низового козацтва – всі ці риси дають підстави визначати державотворчу позицію І. Мазепа як таку, що обстоює принципи конституційно-аристократичного ладу. Він прагнув об'єднати всю Україну під своєю владою, а аристократичне правління є ідеалом для гетьмана.

Цілеспрямована політика Мазепа призвела до загального відродження, яке позначилося не тільки на розвитку всіх галузей мистецтва, а й у сфері філософії, теології, суспільних і природничих наук [2]. Стратегічною лінією церковної політики Івана Мазепа, яка звучала в унісон з його державотворчою концепцією, було прагнення зберегти наскільки можливо автономію УПЦ й навіть розширити її. Прагнув гетьман і до повернення Київської митрополії під омофор Вселенського патріарха.

Аналізуючи незадовільні результати державотворчої діяльності Івана Мазепа слід відмітити, що саме несконсолідованість нації, неготовність пожертвувати особистим, приватним інтересом задля

перемоги загальнонаціональної справи є основними причинами. В ідеалі гетьман бачив Українську державу незалежною і суверенною. До такого політичного рішення він прийшов після багатьох років державницької діяльності. Ця його ідея була підхоплена його політичними наступниками і спадкоємцями. Гетьман І. Мазепа продовжував державотворчу справу Б. Хмельницького, але його діяльність проходила в зовсім інших політичних умовах.

Література:

1. Куташов І. Державотворча концепція і політична діяльність Івана Мазепи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України* : збірник наукових праць. Київ, 2006. Вип. 32. С. 26–36.
2. Таїрова-Яковлева Т. Г. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». Інститут історії України НАН України. Київ : Кліо, 2017. 404 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-270-1-21>

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ОФІЦЕРІВ-АРТИЛЕРИСТІВ РОСІЙСЬКОЇ АРМІЇ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Стеців Я. В.

ад'юнкт штатний науково-організаційного відділу

Національної академії сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

м. Львів, Україна

У наслідок згубного впливу радянської ідеології тематика діяльності українського офіцерства на початку ХХ ст. зазнала численних фальсифікацій і маніпуляцій, а наявні дослідження зазвичай автори подавали у спрощеному та спотвореному вигляді. Відомий український дослідник Микола Литвин влучно зауважив: «Впродовж багатьох десятиліть радянська історіографія, яка обслуговувала ідеологічні потреби комуністичного режиму, всіляко замовчувала або брутально фальсифікувала перебіг Українських визвольних змагань... Були приречені на забуття імена воєначальників і полководців, генералів і адміралів» [1, с. 3]. Історик Володимир Сергійчук зазначав: «Тоталітарна більшовицька система рбила все для того, аби не тільки викреслити з історичної